

[Jens Chr. Christensen.]

være afskåret fra at gå i listeforbund med andre partilister eller måske upolitiske lister.

Man kan f. eks. tænke sig, at det til et amtsrådsvalg, hvor mange forskellige lokalinteresser skal varetages, viser sig nødvendigt for et parti at opstille en liste i hver af amtets opstillingskredse. Disse lister med samme partifarve eller betegnelse går naturligvis i listeforbund, det er tilladt. Men det bør også være tilladt dette forbund at indgå listeforbund med et andet forbund, der måske er opstået som førstnævnte, blot med en anden partibetegnelse.

Et andet eksempel: i en kommune bestående af 3 sogne opstilles der af et parti en partiliste i hvert af de tre sogne; disse tre går naturligvis i listeforbund. Hvis der så i hele kommunen er een fælles husmandsliste og der ønskes forbund mellem denne og førstnævnte listeforbund, må dette være tilladt.

Vi kan også tænke os, at der i en kommune med to eller tre sogne opstilles en venstreliste i hvert sogn, og at disse efter at have indgået listeforbund ønsker at gå i forbund med en anden politisk eller måske upolitisk liste.

Ville det ikke være såre naturligt, om vi fra lovgivningsmagtens side gav vælgerne frie hænder til at træffe den slags aftaler med hinanden? Det forekommer i hvert fald os at være ligetil, ikke mindst da det efter den nye kommunalvalglov er påbudt, at ikke alene stillerne, men også kandidaterne skal medunderskrive listeforbund.

Med disse få bemærkninger skal jeg anbefale lovforslaget til en meget hurtig og forhåbentlig velvillig behandling i det høje ting.

Formanden: Eksemplarer af det nu fremsatte lovforslag vil blive omdelt.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om Kongeriget Danmarks Hypotekbank.

Valgt blev: *Einer-Jensen, Brodthagen, Holger Eriksen, Ove Hansen, Hauberg, Kai Jensen, Frede Nielsen, Lars M. Olsen, Arnth Jensen, Damsgaard, Heilesen, Martin, Helga Pedersen, Erna Sørensen, Foss, Adolph Sørensen og Axel Sørensen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring i lov om afgift af benzin.

Valgt blev: *Kai Jensen, Victor Gram, Horn, Erhard Jakobsen, Hans Knudsen, M. Larsen, Chr. Rasmussen, Ravn, From, Foged, Henry Hansen, Holmberg, Conrad Kofoed, Reedtz-Thott, Stæhr Johansen, Tesdorpf og Axel Sørensen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændringer i lov om toldafgifterne m. m.

Valgt blev: *Lars P. Jensen, Einer-Jensen, Johs. E. Larsen, Lindberg, Th. Mikkelsen, Viola Nørlov, Lars M. Olsen, Hans Rasmussen, Himmelstrup, Thorkil Kristensen, Peter Larsen, Anker Lau, Ellen Poulsen, Stæhr Johansen, Baagø-Hansen, Poul Møller og Aage Fogh.*

Den følgende sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1475; fremsættelsen findes i tidenden sp. 2223).

Formanden: Sammen med denne sag foretages næste sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1483; fremsættelsen findes i tidenden sp. 2224).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Chr. Rasmussen: Jeg skal ikke sige mange ord om det lovforslag om udlån til statshusmandsbrug, der her er til behandling, da det kun på et eneste punkt adskiller sig fra indeværende års lov om udlån til statshusmandsbrug, nemlig med hensyn til bevilging af statskassen til oprettelse af nye husmandsbrug og gartnerier på privat indkøbt jord, de såkaldte gammelovsbrug. Denne bevilling, der for indeværende finansår er på 10,5 mill. kr., foreslås forhøjet til 15 mill. kr. årlig i de kommende to finansår.

[Chr. Rasmussen.]

Dette hænger sammen med, at man allerede har indstilling om 146 nye husmandsbrug og 22 gartnerier efter denne lovbestemmelse, og da der endvidere må regnes med, at der på jord i statens eje udover den, der finansieres af jordfonden, vil blive oprettet mellem 40 og 50 nye brug efter gammellovsbestemmelsen, vil det sige, at man til de 15 mill. kr. i finansåret 1954—55 allerede nu har kvalificerede ansøgere, som i dette øjeblik har en jordlod på hånden.

Hvad angår lånebeløbenes størrelse til de enkelte brug, er der for første gang i mange år ikke foreslået nogen forhøjelse. Grunden er, at de statistiske beregninger af byggepriserne viser, at der kun er sket en ganske lille stigning det sidste år, nemlig på 1,2 pct. Ganske vist er der et moment, man ved beregningen ikke har kunnet få med, nemlig at prisen på dansk bygningstræ, hvoraf der formentlig er brugt en hel del i de foregående år netop til dette byggeri, er steget ca. 40 pct. Jeg vil imidlertid udtrykke håbet om, at dette ikke skal skabe vanskeligheder for nybyggerne i de kommende år.

Også jordkøbslånene bliver efter lovforslaget uforandrede: højst 20 000 kr. til husmandsbrug og 13 000 kr. til gartnerier. Det må imidlertid erkendes, at til dette beløb er det vanskeligt, for ikke at sige umuligt, adskillige steder i landet og vel særlig på øerne at fremskaffe en jordlod af en passende størrelse til et nyt brug, men på den anden side må det også erkendes, at skal man gå højere op, vil det blive svært for brugeren at klare sine forpligtelser fremover; og at give rentefri lån til jordkøb vil efter min mening være en meget farlig vej at betræde, da det let vil føre til en stabilisering af de i forvejen altfor høje priser på landbrugsejendomme.

Installations- og etableringslån foreslås også uforandrede for de kommende år i forhold til indeværende finansår. Disse beløb er på henholdsvis 2 500 kr. og 7 000 kr., hvilket jeg finder både rimeligt og forsvar-

ligt med det prisniveau, vi har på dette område, og jeg tror, vi skal bibeholde dem.

Med disse få bemærkninger vil jeg på mit partis vegne indstille lovforslaget til hurtig og velvillig behandling i det høje ting.

Niels Eriksen: Jeg kan på mit partis vegne anbefale de to foreliggende lovforslag, og jeg skal ikke gøre mange bemærkninger om dem.

Lovforslaget om udlån til statshusmandsbrug er jo et økonomisk rammeforslag for lånesatserne til de forskellige størrelser af husmandsbrug. Medens vi i tidligere år har måttet forhøje lånegrænserne, er maksimumsbeløbene i det foreliggende lovforslag uændrede fra den nugældende udlånslov. Det synes jeg vi skal hilse med glæde, det er tegn på, at man nu anser omkostningsstigningerne ved bygning og etablering af husmandsbrug for standset. Den foregående ærede taler sagde, at statistisk departement havde opgjort stigningen for sidste år til 1,2 pct. Det må jo være rigtigt, men jeg tror dog, at der i indeværende år kan registreres et ret betydeligt fald i byggeomkostningerne, det viser byggeindekset af i dag. Når man alligevel forhøjer bevillingen med ca. 5 mill. kr., er det for i højere grad at kunne imødekomme kvalificerede ansøgere, og det vil vi gerne medvirke til.

Den højtærede landbrugsminister udtalte ved fremsættelsen ønske om hurtig behandling her i tinget, for at husmænd, der skal bygge i den kommende byggesæson, i så god tid som muligt kan indgå byggekontrakter, og det skal vi gerne medvirke til, men jeg kunne i den anledning have lyst til at spørge, hvorfor den højtærede minister ikke har fremsat sit lovforslag lidt før. Jeg husker, at vi i de senere år har fået tilsvarende forslag gjort færdige før jul, i fjor var det i hvert fald først i december.

Hvad angår lovforslaget om arbejderboliger på landet, kan vi bifalde, at man forhøjer beløbet til udlån fra ca. 10 mill. til 18 mill. kr. Når man giver så stor boligstøtte fra det offentlige til boligbyggeri, som man

[Niels Eriksen.]

gør, er det rimeligt, at også den kategori, der her er tale om, tilgodeses; og at der er brug for pengene, viser sig jo derved, at i fjor kunne kun 60 pct. af de kvalificerede ansøgere få lån.

Jeg skal ikke komme ind på mere indgående betragtninger over arbejdskraften i landbruget. Der er meget, der tyder på, at det går i retning af i højere grad end tidligere at knytte gift arbejdskraft fast til bedriften, og herved rejser sig spørgsmålet om boligforholdene. Jeg forstår egentlig ikke, at der ikke på landmandens regning bygges flere huse; end tilfældet er; det må jo være få, når lånebeløbene her i lovforslaget til dette formål kun andrager 1 mill. kr.

Jeg kan som sagt på mit partis vegne anbefale lovforslagene til vedtagelse i det høje ting.

Fibiger: Disse to lovforslag om udlån til statshusmandsbrug og om arbejderboliger på landet er jo årligt tilbagevendende.

Det foreslås, at der stilles flere midler til rådighed fra statskassen til udlån til statshusmandsbrug og til udlån til arbejderboliger på landet, og mit parti kan gå med hertil. Det er naturligt, at man, når man har en byggestøttelov, som navnlig angår byerne, da også stiller sig imødekomende med hensyn til arbejderboliger på landet, som der, hvad man kan se af de andragender, der kommer ind, er et stigende behov for. Jeg tror, det er særdeles velbegrundet, at man gør, hvad man kan for at beholde folk ude på landet. Man går mere og mere i bedriften over til at have gifte arbejdere, og så må man sørge for, at deres boligforhold bliver bedre end tidligere. Jeg tror, det er en god foranstaltning.

Hvad angår lovforslaget om udlån til statshusmandsbrug, ser jeg med tilfredshed, at man ikke har forhøjet lånebeløbene til byggeriet. Man regner med, at den stabilisering, som nu skulle være kommet, kan holde både i 1954 og 1955. Det er meget nødvendigt — vi er jo nu sidst i januar — at man hurtigt får lovforslaget gennemført, så de husmænd, der skal bygge, kan få sluttet kontrakt og træffe aftale med håndværkerne og kan begynde at bygge så hurtigt som muligt.

Disse lovforslag giver ikke anledning til en storpolitisk debat, det kan være, den kommer senere. Jeg ser, at der fra det radikale parti i dag er bebudet et lovforslag om ændring i husmandsloven, jeg ved ikke, hvad det indeholder — men det, der her er tale om, er kun en videreførelse af, hvad vi har gennemført i henhold til de jordlove, der er vedtaget.

Jeg kan på mit partis vegne anbefale begge lovforslag til hurtig behandling.

Aage Fogh: Jeg kan på mit partis vegne anbefale begge de foreliggende lovforslag til hurtig og velvillig behandling.

Jeg ser med tilfredshed, at beløbet til udlån til statshusmandsbrug er forhøjet fra knap 11 mill. kr. til 15 mill. kr., men jeg benytter lejligheden til at spørge den højtærede minister, om han tror, det er nok. Skulle det vise sig, at de 15 mill. kr. ikke strækker til, går jeg ud fra, at ministeren, som det er sket tidligere, vil sørge for en forhøjelse.

Jeg er lidt betænkelig med hensyn til de 300 000 kr., der er afsat til indkøb af lejlighed. Vi har jo lige gennemført en lov om lejlighed, og jeg vil tro, at virkningerne heraf vil kunne spores i løbet af året. Jeg håber i hvert fald, at der, hvis det viser sig, at de 300 000 kr. ikke er nok, bliver mulighed for en forhøjelse også her.

Jeg skal ligesom den foregående ordfører afholde mig fra at gå ind i en principiel diskussion om disse problemer. Jeg vil dog gerne efter al den diskussion, der har været i pressen og andre steder om betimeligheden af udstykning i vore dage, pege på nogle regnskabsresultater, som bl. a. har været offentliggjort i tolvmandsforeningernes blad, og som viser, at nettoproduktionen pr. hektar i de regnskabsførende husmandsbrug er 2 213 kr., medens den for herregårde er 1 448 kr. Nettoproduktionen er værdien af alt, hvad der produceres, minus alle indkøb af hjælpestoffer. Det slutresultat, man kommer til, må derfor kunne udtrykkes som værende resultat af dansk arbejde på dansk jord, og hvis man ved at udstykke jorden kan nå til at sætte produktionen op med 50 pct., så anser jeg det for at være forsvarligt at fortsætte. Hvis man hellere vil spørge, hvordan det samfundsmæssige udbytte er, kan jeg oplyse, at tallet var for 1952—53 1 708 kr.

[Aage Fogh.]

pr. ha for husmandsbrug og 1 037 for herregårde. Hvis man altså kan frembringe mere end 70 pct. bedre samfundsmæssigt udbytte ved udstykning af jorden, så synes jeg, at vi må fortsætte.

Jeg nævner disse tal her kun for at trøste nogle af de betænkelige sjæle, hvis betæneligheder navnlig er kommet til udtryk gennem pressen, med hensyn til det arbejde, vi her står overfor.

Løvrigt er jeg indstillet på, når vi får loven om statshusmandsbrug til behandling, at tage den mere principielle debat, og hermed anbefaler jeg begge de foreliggende lovforslag. Jeg nærer som sagt lidt betænkelighed med hensyn til, om de 15 mill. kr. og de 300 000 kr. til lejehuse er nok, men jeg håber, at den højtærede minister, hvis de skulle vise sig ikke at strække til, i årets løb vil gå ind for en forhøjelse.

Fuglsang: Jeg kan som de foregående talere anbefale de to lovforslag, der her er til behandling, til gennemførelse. Jeg kunne, som jeg formoder det har været tilfældet med de foregående talere, være fristet til at sige noget mere, men da den højtærede landbrugsminister forlængst på forskellig vis her meddelt sine planer om at fremsætte forslag om visse ændringer i statshusmandsloven, skal jeg undlade at gå dybere ind på de mere principielle spørgsmål. Det er jo sådan, som jeg allerede påpegede i fjor, at udviklingen fortsat viser, at den statshusmandslov, vi har i øjeblikket, langt fra svarer til de krav, som må stilles til en sådan lov. Jeg ser nok, at lærde mænd ved at manipulere med forskellige tal søger at bevise, at der faktisk ikke mere er brug for udstykning, fordi de årgange, som nu rykker frem, som følge af tredivernes små fødselstal efterhånden bliver så små, at der snarere vil komme til at mangle folk til de bestående brug, end der skulle komme til at mangle jord. Det er også stadigvæk sådan, at der er folk, som søger at mane udstyknings-tanken i jorden ved forskellige økonomiske beregninger, nogle, som det ærede medlem hr. Aage Fogh ganske rigtigt var inde på, ved at fastholde, at storbruget produktionsmæssigt og økonomisk skulle være husmandsbruget overlegent, andre, ikke mindst visse socialdemokratiske kredse, fremfører

betænkeligheder, der er begrundet i de dyre etableringsomkostninger.

Jeg kan her ganske kort henviser til den almindelig kendte stadige flugt fra land til by. Hvad er den udtryk for andet, end at ungdommen simpelthen tvinges bort fra landet, fordi den ikke dør finder nogen fremtidsmuligheder. Bekræftes dette ikke alene af den kendsgerning, at f. eks. en meget stor del af dem, der i sin tid var på Koføeds skole, netop stammede fra landet? Det er også sådan, at der stadig er adskilligt flere, der ansøger om jord, end der er ejendomme til, hvortil kommer, at en væsentlig del af såvel de nye som de gamle ejendomme, der kommer i handelen, overtages af gårdmandssønner. Netop det sidste rejser i høj grad spørgsmålet om finansiering, og jeg vil gerne nu spørge den højtærede minister, om også denne side af sagen indgår i hans forskellige overvejelser.

Man kan ikke bebrejde kreditforeningerne, at de viser en vis tilbageholdenhed med at lade deres lån følge op under så usikre højkonjunkturer som dem, vi har i øjeblikket, men denne tilbageholdenhed viser, at skal man sikre, at landarbejder- og husmandsbørn får en chance for at få en ejendom, så er man nødt til på en eller anden måde at lade det offentlige træde til. Naturligvis er det også rigtigt, som man fra visse sider erklærer, at det er dyrt at etablere sig i dag, og jeg har absolut ikke noget imod, at man ser nærmere på, om ikke det var muligt at nedsætte disse etableringsomkostninger, eftersom det nu engang er sundere og ofte også mere „smageligt“ at sætte priserne ned, end at staten stadig skal være med til at presse dem i vejret.

Husmændene har i deres forskellige udtalelser peget på en vej, nemlig den, at jordlovsudvalget, når det overtager jord efter lovens regler: forkøbsret, afståelse o. s. v. — regler, som jeg venter bliver adskilligt mere effektive — at det da skal ske til vurderingsprisen, den pris, landmanden selv finder rimelig, når der skal betales skat af ejendommen, ikke til en pris opstået under konkurrence med private opkøbere og spekulanter. Nødvendigheden heraf ser vi stadig beviser for. Jeg mødte i sin tid under valgkampen oppe i Thy et såre graverende eksempel på det, jyderne kalder at sælge en trepattet ko i Vorherres navn. Det drejede

[Fuglsang.]

sig om Sindrup Vejlegård, en gård på 141 ha, hvoraf de 21 ha er beplantet, og som oprindelig ejedes af værnemageren Høje-Kristensen. Den blev konfiskeret af staten og i et år drevet af administrationsudvalget, men gav underskud. Allerede dengang, i 1946—47, så jordlovsudvalget på jorden og gården, men kom til det resultat, at den ikke egnede sig til udstykning, hvorfor den blev solgt for 188 000 kr. til en proprietær Steen Fibiger, Øland, og en forpagter Krarup, Eskildstrup. Senere blev der solgt jord fra for 21 000 kr., og endelig blev den for ikke så længe siden solgt til jordlovsudvalget, men nu for 430 000 kr.

Se, netop en handel som denne viser, hvor rimeligt og nødvendigt det er at gennemføre husmændenes krav om, at jorden skal overtages til vurderingspris. Der er folk, der jamrer over, at staten vil gå veltjente, private interesser for nær. I dette tilfælde var det de private, som i sin tid formentlig købte til vurderingsprisen, nemlig de 188 000 kr., der nu solgte til staten til den frie handelspris, d. v. s. de 430 000 kr. + de 21 000 kr., der var solgt jord fra for. Jeg tror ikke, det kan siges, at man her er gået nogen privat interesse for nær; jeg tror tværtimod, at den private stræbsomhed har fået, hvad der tilkom den, endda godt og vel. Men hvem skal betale? Ja, det skal vel i sidste instans samfundet og så måske de folk, som sætter deres sidste sparepenge i et af disse nye brug, der bliver oprettet deroppe på Sindrup Vejlegård.

Der tales fra en vis side ofte om socialismens fordærvelighed og om statsforetagender, som altid giver underskud. Ja, det tror jeg! — netop med et eksempel som dette i frisk erindring, men det, som skete deroppe, og som sker i talrige lignende tilfælde, har absolut intet med socialisme at gøre og ville være utænkeligt under socialistisk styre. Det er for mig et eksempel på typisk smagløst kapitalistisk geschäftsmageri.

Overfor de socialdemokratiske betænkeligheder og mere eller mindre åbne advarsler om dyrtid og tvivl om hensigtsmæssighed ved udstykningen vil jeg spørge: Tænker I ikke på, om det giver beskæftigelsesmuligheder? Spiller det slet ingen rolle, at f. eks. sidste vinter gik 2 af hver 3 arbejdere i

nordjyske landkommuner arbejdsløse, eller at i et typisk herregårdsamt som Maribo amt var der mange kommuner, hvor arbejdsløshedsprocenten nærmede sig 100? Netop det socialdemokratiske parti, der i sin tid så stærkt fremhævede den nye grundlovs paragraf om, at der skal skaffes arbejde, må dog føle sig forpligtet til også i landbrugspolitikken at følge den linie, hvorved der skabes beskæftigelse for de flest mulige. Der kan nu engang leve adskilligt flere på samme areal, når det drives som husmandsbrug, end når det drives som herregård, så kan storbruget og dets venner tale om denne sidste brugsforms overlegenhed. For mig er 50 husmandsbrug at foretrække fremfor en herregård, hvis ejer måske ifølge sin selvangivelse hutler sig igennem med en minimal indtægt og, hvis man skal tro hans jammer, end ikke er i stand til at give landarbejderne samme løn, som andre arbejdere får.

Om lovforslaget om udlån til arbejderboliger på landet vil jeg sige, at der er stadig behov for en sådan lov; det vil næppe nogen benægte, i hvert fald ingen, der ved, under hvilke forhold talrige landarbejdere, ikke mindst på herregårde, lever. Jeg vil gerne tillade mig at komme ind på et andet forhold. Da mit parti i fjor stillede forslag om at slette adgangen for arbejdsgivere til at opnå statslån til opførelse af landarbejderboliger, erklærede den socialdemokratiske ordfører, den nuværende højtærede trafikminister hr. Carl Petersen, sig principielt enig med mig. Det ville formentlig også være påfaldende, om han ikke havde gjort det, eftersom kravet om at ophæve sammenknytningen mellem tjeneste og bolig gang på gang er rejst af landarbejdernes organisationer. At landarbejderne rejser dette krav, er ganske naturligt; de bygger det på mange års bitter erfaring. Jeg er således for ganske nylig kommet til kundskab om et tilfælde fra Vendsyssel; en landarbejder havde den 1. november tiltrådt en plads hos en proprietær, hvor han og hans kone tilsammen for begge arbejdede udover 100 kr. om ugen + mælk og kartofler skulle have den obligatoriske fribolig. Nu skete der det, som kan ske, at manden blev syg, gik til læge, blev beordret i seng, prøvede alligevel at arbejde, kom i seng igen, blev røntgenfotograferet og

[Fuglsang.]

fik besked om at tage til Aarhus og lade sig operere. Alt det er en ganske almindelig historie, men noget andet er, at arbejdsgiveren straks standsede al lønudbetaling, og selv et forskud på 30 kr. til brændsel til konen blev nægtet hende. Derimod kom kongens foged og meddelte, at familien inden en måned skulle være ude af huset, og da den ikke ville flytte godvilligt, blev den sat ud af fogeden.

Jeg skal ikke trætte tinget med nærmere enkeltheder. Mange af de ærede medlemmer kender sikkert lignende og værre eksempler på vilkårligheder, end denne landarbejder har været udsat for, og man vil i hvert fald gennem arbejdsmandsforbundets kredsorganisationer kunne få en del at vide. Jeg skal heller ikke her komme ind på de øvrige resultater af det afhængighedsforhold, som landarbejderne uvægerligt kommer i til arbejdsgiveren, når de er nødt til at bo i dennes boliger. Det undrer mig i højeste grad, at der ikke alene stadig er adgang til at yde arbejdsgiverne lån til opførelse af tjenesteboliger, men at disse lånebeløb oven i købet i nogen grad er blevet forhøjet. I forvejen hører man mange steder fra, hvordan arbejdsgiverne ganske bevidst og med stor iver køber landarbejderhuse op. Jeg hørte fornylig om en enkelt lille kommune på Lolland, ved Rødby, hvor ikke mindre end 73 huse ejedes af forskellige storbønder. Denne udvikling fortsætter også uden statens hjælp. Jeg ville ønske, at de pågældende lånebestemmelser blev ændret.

Jeg skal anbefale begge lovforslag til hurtig gennemførelse.

Bladt: Da det ærede medlem hr. Chr. Rasmussen på mit partis vegne har gjort rede for forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m., skal jeg udelukkende holde mig til forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet. Jeg kan med god samvittighed gå ind for dette lovforslag, fordi dets gennemførelse giver mulighed for en væsentlig bedre udnyttelse af selve loven om opførelse af arbejderboliger på landet.

Lovforslaget er fremsat i henhold til en bestemmelse i den hidtil gældende lovs § 8, hvorefter loven skal optages til revision i folketingsssamlingen 1953—54. Ved at sammenligne lovforslaget med den gældende

lov konstaterer man, at lovforslaget faktisk kun indeholder en enkelt ændring, nemlig i § 2, men denne ændring indebærer til gengæld ret betydningsfulde konsekvenser.

Jeg har bemærket mig, at betegnelsen „landarbejderboliger“ i den gældende lov er ændret til „arbejderboliger“ i lovforslaget. Jeg finder denne redaktionelle ændring rigtig og naturlig, fordi forslaget derved bringes i overensstemmelse med indholdet af § 2 i lov om opførelse af arbejderboliger på landet. Her står der bl. a., at en ansøger må være beskæftiget ved normalt forefaldende arbejde på landet. Det er altså her fastslået, at loven også omfatter andre kategorier af arbejdere end dem, vi normalt forstår ved landarbejdere.

Efter forslagens § 1 kan der bl. a. anvendes et bestemt beløb til byggelån af jordfondens midler i finansårene 1954—55, 1955—56 og desuden også i finansåret 1956—57. I de bemærkninger, der ledsager lovforslaget, begrundes denne bestemmelse med hensynet til den rettidige tilrettelæggelse af afhændelsen af byggelodder på statsjord til overtagelse pr. 1. april 1956. Dette er en fornuftig forholdsregel, og man har da også ved tidligere love om udlån anvendt den samme fremgangsmåde ved at medtage et finansår ekstra.

Lovforslagets § 2 er som nævnt den vigtigste. Det foreslås heri, at det beløb, der kan anvendes af statskassen til jordkøbslån og byggelån til arbejdere, som bygger for egen regning, kan forhøjes fra det hidtil gældende årlige beløb på 10,5 mill. kr. til 18 mill. kr. for hvert af finansårene 1954—55 og 1955—56. Endvidere foreslås de årlige rådighedsbeløb til opførelse af arbejderboliger for landmandens regning forhøjet fra 750 000 til 1 mill. kr.

Der er for mig ingen tvivl om, at gennemførelsen af dette lovforslag vil blive hilst med tilfredshed og taknemlighed udover landet. Vi ved, at der eksisterer et stort og udækket behov for disse huse, og vi er bekendt med, at kun 60 pct. af de kvalificerede ansøgere kunne komme i betragtning i det sidste finansår. Den foreslåede forhøjelse af rådighedsbeløbene er derfor et væsentligt og værdifuldt fremskridt.

Men der er et lille „men“, og her vil jeg komme med et hjertesuk. Det byggelån på indtil 22 000 kr., som hver enkelt ansøger

[Bladt.]

kan opnå, er efter min mening utilstrækkeligt. Det volder mange ansøgere kvaler og bekymringer, hvorledes de skal skaffe de sidste penge, for slet ikke at tale om, at adskillige bygmestre — og måske ikke med urette — stiller sig modvilligt overfor dette usikre moment. Ganske vist ved jeg, at det er muligt for ansøgerne at indtjene et beskedent beløb ved eget arbejde, men det er ikke nok, og det gælder ikke mindst for de egne i landet, hvor byggeomkostningerne er særlig høje.

Endvidere kunne jeg tænke mig en beskeden forhøjelse af satserne for jordkøbslån i lovforslagets § 4 — de er i øjeblikket henholdsvis 1 200 og 1 800 kr. Dette kunne særlig være påkrævet, hvor der f. eks. bygges ved gode veje, hvor der er kloakering o. lign., og hvor byggegrundene derfor ligger i et højere prislag. Jeg ville meget gerne høre en udtalelse fra den højtærede landbrugsminister om, hvad han mener om det spørgsmål, jeg her har berørt, om det ikke er et problem, det var værd at tage op til overvejelse. En forhøjelse på — for at nævne et tal — en halv snes procent ville sikkert være en værdifuld håndsrækning til dem, der skal bygge.

Den højtærede landbrugsminister har i sin skriftlige fremsættelse fremført nogle betragtninger og argumenter til støtte for den lovgivning, vi her beskæftiger os med — betragtninger, som jeg helt og fuldt kan tilslutte mig. De kunne suppleres med andre argumenter, men jeg skal indskrænke mig til at pege på et enkelt, nemlig flugten fra land til by, som stadig er et brændende problem. Det lovforslag, vi her behandler, er efter min mening et værdifuldt bidrag til at modvirke denne uheldige udvikling. Vi bygger jo ikke luksushuse med pragtgemakker og alskens komfort, men jævne, gode og sunde boliger, som kan erstatte de altfor mange uhumske og usunde boliger, som endnu findes mange steder på landet. Vi må stræbe efter at få boliger, der kan danne rammen om lykkelige familiesamfund.

Ud fra de betragtninger, jeg her har fremført, skal jeg anbefale lovforslagene til det høje tings velvillige behandling, og jeg kan tilsige mit partis medvirken hertil.

Axel Sørensen: Vi behandler her lovforslag, som tilsigter at stille udlånsmidler til rådighed til fremme af selvstændige brug på landet, og jeg vil gerne fremføre nogle enkelte bemærkninger til § 6, stk. 2, vedrørende etableringslån i forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m.

Etableringslånene er en foranstaltning, hvorved der stilles midler til rådighed for de nye husmænd. Nu er forholdet jo det, at der hvert år skaffes tillægsjord til små bestående husmandsbrug — vi har i øjeblikket en halv snes tusinde ansøgere om tillægsjord — og jeg vil meget gerne henstille, at også disse kan komme i betragtning, når de ansøger om tildeling af etableringslån, så at disse tidligere indeklemt brug, på nogle ganske få tønder land, fra det øjeblik, jordtilliggendet forøges, også kan få mulighed for et rimeligt lån til den etablering, som følger med udvidelsen af jordarealet, således at økonomien kan opretholdes.

Landbrugsministeren (Smørum): Jeg er i den lykkelige situation at kunne takke samtlige ærede ordførere for deres overordentlig venlige tilsagn om at medvirke til den hurtigst mulige gennemførelse af disse to lovforslag.

Det ærede medlem hr. Niels Eriksen lovede velvillig medvirken til at få sagen gennem folketinget, men gjorde samtidig opmærksom på, at jeg havde været noget længe om at få disse lovforslag fremsat. Jeg er helt enig med det ærede medlem i denne betragtning, idet disse lovforslag skulle have været fremme inden jul, fordi det har så stor betydning, at de nye husmænd og de arbejdere, der skal have de nye boliger, i rette tid kan forhandle med håndværkerne o. s. v. Forskellige vanskeligheder har været årsag til, at jeg ikke har kunnet komme med dem før, men det er naturligvis mit ansvar. Selvom jeg er kommet med dem sent, forstod jeg dog på det ærede medlem, at han gerne ville medvirke til, at de fik en hurtig behandling her i folketinget.

Det ærede medlem hr. Aage Fogh stillede det spørgsmål til mig, om man, dersom disse 15 millioner nu ikke var tilstrækkeligt, da kunne regne med at få denne bevilling forhøjet. Det har heldigvis været

[Landbrugsministeren.]

sådan hidtil, at vi, når jordlovsudvalget er kommet med en indstilling om, at midlerne ikke slog til på det ene eller det andet område indenfor jordlovgivningen, har mødt velvilje og forståelse fra folketingets side, og det håber jeg også må blive tilfældet, hvis det skulle vise sig, at pengene ikke slår til her.

Det ærede kommunistiske medlem hr. Fuglsang holdt en meget vidtsvævende tale og kom ind på mange forskellige problemer, som egentlig ikke vedrører de lovforslag, vi har til behandling her i dag. Der var betragtninger over realkreditforhold og prioriteringsforhold i husmandsbrugene. Der ærede medlem er jo vidende om, at der for tiden sidder en kommission, der behandler disse spørgsmål, og jeg finder i alt fald ingen anledning til at komme ind på disse problemer her, hvor det bare drejer sig om at skaffe de nødvendige midler til udstykningens fortsættelse.

Det ærede medlem talte også om statens jordlovsudvalgs køb af en ejendom i — såvidt jeg forstod — Thisted amt. Jeg har ikke de nærmere oplysninger om, hvad denne ejendom kostede, hvor stor den var, og af hvilken beskaffenhed i det hele taget, så jeg kan ikke, uden at være forberedt på det, her gå ind i en diskussion om dette spørgsmål, men jeg er naturligvis parat til at drøfte det ved anden lejlighed med det ærede medlem.

Endvidere talte det ærede medlem om den sammenkædning, der finder sted af arbejdsplads og bolig, men det vedrører en helt anden lov end den, vi har til behandling her i dag, så det synes jeg heller ikke der er nogen anledning til at komme ind på.

Endvidere gjorde det ærede medlem hr. Axel Sørensen nogle bemærkninger om, at der måske kunne være grund til at åbne adgang til ydelse af større eller mindre etableringslån i de tilfælde, hvor et husmandsbrug bliver suppleret op med mere jord, og hvor der derfor også kan bygges mere. Det er et problem, som naturligvis også kan drøftes i udvalget, og jeg vil gerne tilsige min velvillige medvirken til, at vi kan nå frem til en løsning af dette spørgsmål.

Til sidst har jeg et par ord til det ærede medlem hr. Bladt, der fremsatte nogle bemærkninger om utilstrækkeligheden af mak-

simumsbeløbene for byggelån og jordkøbslån i henhold til loven om udlån til arbejderboliger.

Det ærede medlem omtalte vanskelighederne for såvel ansøgerne som håndværkerne ved at få dette byggeri gennemført ved hjælp af de foreslåede byggelån, i almindelighed 20 000 kr., der dog i visse egne af landet kan sættes op til 22 000 kr. Det ærede medlem talte også om vanskelighederne ved at fremskaffe de fornødne egnede byggegrunde ved hjælp af jordkøbslån på 1 200 kr. eller i visse tilfælde 1 800 kr., og det ærede medlem ønskede en forhøjelse af disse lånesatser med omkring 10 pct.

Jeg skal hertil bemærke, at de lånesatser, der er optaget i lovforslaget, er fastsat i overensstemmelse med en indstilling fra statens jordlovsudvalg, og de foreslåede maksimumsbeløb for byggelån og jordkøbslån er de samme som i den nugældende udlånslov, og som altså har ligget til grund for det byggeri af arbejderboliger, der i 1953 er gennemført i henhold til denne lovgivning.

Efter de opgørelser over byggeomkostningerne, der foreligger for husmandsbrugenes vedkommende, er der ikke i det forløbne år sket sådanne forskydninger i byggeprisniveauet, at en forhøjelse af lånesatserne kan motiveres med prisstigninger. Det må erkendes, at i sammenligning med byggeriet på andre områder er det meget beskedne beløb, der stilles til rådighed efter denne lovgivning; men jeg kender så meget til disse forhold, at jeg ved, at selvom det er beskedne midler, der stilles til rådighed til dette byggeri, har det alligevel været muligt at fremskaffe både gode og sunde boliger for disse lånemidler. Det er klart, at byggeriets gennemførelse indenfor denne snævre økonomiske ramme stiller krav til såvel bygherre som bygmester om mådehold, påpasselighed og god arbejdsindsats; men det er også nødvendigt for at holde de fremtidige årlige boligudgifter indenfor rimelige og overkommelige rammer.

Jeg er ikke sikker på, at en forhøjelse af lånesatserne med f. eks. 10 pct. vil skaffe bedre boliger eller medføre, at der kræves en væsentlig mindre indsats fra arbejderens side end hidtil. Det sikre er derimod, at en forhøjelse vil medføre en højere årlig rente

[Landbrugsministeren.]

og afdragsbyrde at arbejde med. Her, hvor der er tale om en nødtørftig finansiering af byggeriet, og hvor de begrænsede kapitalmidler, der er til rådighed, i sig selv bidrager til at lægge loft over byggepriserne, vil der være en nærliggende fare for, at en lempelse hovedsagelig vil give sig udslag i en højere byggepris, uden at arbejderen der-ved får mere for pengene.

Tilsvarende betragtninger kan anføres med hensyn til jordkøbslånenes størrelse. Men det må erkendes, at det mange steder er vanskeligt at finde egnede byggegrunde til 1 200 kr. eller, hvis der er kloak og vandledning og grunden ligger ved anlagt vej, til 1 800 kr. Men også her har størrelsen af de midler, der er til rådighed, i mange tilfælde afgørende indflydelse på købesummens fastsættelse, og en forhøjelse af lånesatserne vil nok i nogen grad resultere i, at den samme byggegrund blot bliver så meget dyrere at købe.

Der er derfor god grund til at udvise forsigtighed på disse områder. Der er mange betydningsfulde sider ved spørgsmålet om lånesatsernes størrelse, og jeg er villig til at gå ind i en nærmere forhandling om spørgsmålet; men jeg vil gøre opmærksom på, at det er af stor betydning for ansøgerne, at de snarest muligt kan få kontrakterne afsluttet, således at de kan få gennemført det byggeri, der er tale om, i den kommende byggesæson, og jeg må derfor bede om, at man i udvalget vil bidrage til at fremskynde arbejdet mest muligt.

Chr. Rasmussen: Jeg har blot en ganske kort bemærkning angående spørgsmålet om bevillingen til lejhuse og o. s. v., som det ærede medlem hr. Aage Fogh fremdrog.

Jeg er noget betænkelig ved denne bevilling, men der er en ting, som her gør sig gældende, og som sikkert vil bevirke, at loven om lejhusesnes overgang til selveje i nær fremtid kommer til at gennemgå en lille revision. Det ser nemlig ud til, at vi overhovedet ikke har nogen lovhjemmel til at yde f. eks. et tillægsbyggelån i tilfælde, hvor et gods har solgt et af disse lejhuse i suppleret stand. Der er vist ingen som helst tvivl om, at det bliver nødvendigt at ændre loven på dette område, og jeg vil henstille

til den højtærede landbrugsminister, at han har opmærksomheden henvendt på dette forhold.

Aage Fogh: Når jeg har bedt om ordet nu, er det i anledning af det ærede medlem hr. Bladts indlæg. Jeg er ganske enig med det ærede medlem i, at der bør skaffes bedre boligforhold for ungdommen ude på landet; men jeg tror, det vil være sundere at skaffe disse bedre boligforhold på den måde, at man samtidig skaffer de unge en arbejdsplads, altså ved at øge udstykningen af den danske jord i stedet for at samle interessen om at bygge arbejderboliger. Sandheden er nemlig den, at i adskillige landdistrikter har vi i øjeblikket flere landarbejdere, end der er arbejde til. Jeg har sagt det nogle gange, og det er stadigvæk min mening, at skal man være arbejdsløs og gå til kontrol, ville jeg, hvis jeg var i de lediges sted, hellere gå til kontrol i en by end ude i en landkommune, hvor alle kender hinanden. Altså, der er en vis fare, ikke ved at bygge de gode boliger, men ved, at der ikke samtidig skabes arbejdspladser. Derfor vil jeg gerne til det ærede medlem hr. Bladts bemærkninger sige, at jeg er villig til at gå ind for at ofre mere på dette område; men så skal vi ikke alene skaffe boliger, også arbejdspladser, og så er det udstykning af den danske jord, der bliver tale om.

Jeg sagde i mit første indlæg, at vi skulle ikke have nogen generaldebat i dag, det kan vente til senere; jeg har bare villet nævne dette principielle spørgsmål.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling

vedtoges uden afstemning.

Chr. Rasmussen: Jeg skal foreslå, at begge lovforslag henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning

vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om forlængelse af lov nr. 55 af 29. februar 1952 om ændring i lov om motorkøretøjer m. v. (traktorloven).

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1535; fremsættelsen findes i tidenden sp. 2245).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Kjældgaard: Da mit partis ordfører er forhindret i at være tilstede, skal jeg til-lade mig at gøre nogle bemærkninger til lovforslaget. Det bliver ikke mange, men jeg vil dog gerne have lov til at anføre, om det med henblik på sikkerhedsforanstaltningerne dog ikke denne gang vil være muligt at få loven lavet om, således at kørsel fra ejendom til mark, hvor denne sker ad offentlig vej, også bliver inddraget under lovens bestemmelser.

Der er også et par andre ting, som der vil være anledning til at drøfte, vel nok væsentligst i udvalget; det tror jeg disse spørgsmål egner sig bedst til. Det er for det første spørgsmålet om aldersgrænsen. Det var jo en af de ting, som vi ved lovens vedtagelse sidste gang ikke var helt og fuldt enige om, og jeg ved ikke, om der fortsat er flertal for at lade aldersgrænsen være 16 år, efterhånden som vejene bliver mere og mere belastede med køretøjer. Endelig er der spørgsmålet om 10 km grænsen. Jeg mener ikke, det er større problemer, end at de i og for sig godt kan ordnes i udvalget.

Jeg skal med disse ord henstille til det høje ting at give forslaget en velvillig be-handling.

From: Jeg mener at have lov til at sige, at det ærede medlem frk. Helga Pedersen som justitsminister havde en meget heldig hånd ved gennemførelsen af den nugældende traktorlov. Jeg ser det da også som udtryk herfor, at den nuværende justitsminister har fremsat forslaget reelt uændret.

Efter min mening har loven stort set

virket tilfredsstillende, og jeg skal ligesom det ærede medlem hr. Kjældgaard anbefale det til hurtig og velvillig behandling her i tinget. Jeg ser ikke nogen grund til at gå ind på en egentlig drøftelse af lovforslaget; vi har jo diskuteret det gentagne gange her i tinget. Der er dog et par enkelte problemer, som jeg kunne tænke mig man kunne få lejlighed til at drøfte i udvalget.

Også jeg vil gerne nævne problemet 10 km grænsen. Navnlig vil jeg her fremdrage problemet vedrørende mælkekørslen, som foreligger i visse mejerikredse, hvor man endnu har det sådan indrettet, at de enkelte producenter selv kører deres mælk til mejeriet. Tænk man sig et ejerlaug på 5—6 ejendomme, foregår det på den måde, at de skiftes til at køre hinandens mælk til mejeriet. Hvis disse ejendomme nu går over til traktordrift, må de ikke længere køre med hinandens mælk, men skal køre bagefter hinanden; hvis de derimod spænder heste for vognen, må de godt køre hinandens mælk. Hvor der ikke er tale om en virkelig licitation, mener jeg, der må kunne findes en udvej for at løse problemet.

Men jeg mener iøvrigt, det er problemer, som egner sig bedst til drøftelse i et udvalg.

Stæhr Johansen: Jeg kan ligesom de tidligere ordførere anbefale dette lovforslag til vedtagelse i det høje ting. Jeg hilser med tilfredshed, at den højtærede minister kun vil forlænge loven for to år; jeg mener også, at de erfaringer, man hidtil har høstet, ikke er tilstrækkelige til, at man nu kan gøre loven permanent. Jeg har også opfattet det sådan, at der forestår en revision af motor- og færdselsloven, og at man i den anledning skal tage hele spørgsmålet op igen. Jeg synes derfor, det er mest hensigtsmæssigt, at man forlænger loven som af justitsministeren foreslået.

Om de enkelte spørgsmål, som det ærede medlem hr. From fremdrog, og som også det ærede medlem hr. Kjældgaard var inde på, bl. a. spørgsmålet om 10 km grænsen, mener jeg naturligvis, at hvis der